

ნანა გელაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ინოვაციები იაპონურ კულტურაში – კამაკურას ეპოქა

X-XII საუკუნეებში იაპონიაში მიმდინარე ფეოდალური შიდა ომების დამასრულებელ ეტაპზე ერთმანეთის პირისპირ ორი გავლენიანი საგვარეულო აღმოჩნდა – ტაირა და მინამოტო, რომელთა შორის გადამწყვეტი ბრძოლა 1185 წლის გაზაფხულზე დანოურთან გაიმართა. აღნიშნული შეტაკება მინამოტოს გვარის გამარჯვებით დასრულდა, რომლის შედეგად იაპონიის ისტორიის ახალი ეტაპი დაიწყო – კამაკურას პერიოდის სახელწოდებით [16. 357-358; 6. 183]. კამაკურა იაპონიის არქიპელაგის აღმოსავლეთ ნაწილში, კანტოს რაიონში (კანაგავას პრეფექტურა) მდებარე ისტორიულ ქალაქს წარმოადგენს. თავდაპირველად ის იყო მეთევზეთა პატარა სოფელი, სადაც მინამოტოს ფეოდალურმა საგვარეულომ 1063 წელს თავისი მფარველი ომის ღმერთის – ცურუგაკა ჰაჩიმანის ტაძარი ააგო. მოგვიანებით ამ გვარის გავლენიანმა წარმომადგენელმა – იოშიტომომ ტაძართან ახლოს სასახლე აიშენა, 1180 წელს კი მისმა ვაჟმა იორიტომომ – მომავალმა შიოგუნმა (1147-1199), ჯერ კიდევ ძალაუფლებისათვის ბრძოლის პერიოდში, კამაკურაში თავისი სამხედრო სადგომი – ბაკუფუ განათავსა. იმავდროულად, მან იქ ახალი ტაძარი და სასახლეც ააგო, გაიყვანა გზები და სხვა სააღმშენებლო ღონისძიებები განახორციელა. მალე კამაკურაში იორიტომოს საახლობლო გარემოცვა და თანამოაზრეები ჩასახლდნენ. 1192 წელს იორიტომომ იმპერატორისგან ოფიციალურად მიიღო შიოგუნის (იაპონურად ნიშნავს მთავარსარდალს) წოდება, რის შემდეგაც კამაკურა მან ახალი ხელისუფლების დედაქალაქად გამოაცხადა [11.83; 18.289-290].

ამ ამბიციური ნაბიჯით იორიტომო მიზნად ისახავდა კიოტოში არსებული საიმპერატორო უფლებამოსილების შეკვეცას და მის საპირწონედ, დამოუკიდებელი ძლიერი მმართველობის სისტემის შექმნას. თუმცა, მის მიზანს არ წარმოადგენდა მონარქიის მთლიანად ლიკვიდაცია, რამდენადაც სათანადოდ აცნობიერებდა, რომ საიმპერატორო კარი ქვეყანაში ფეოდალური წყობილების, პოლიტიკური სტრუქტურების სიმტკიცეს და იდეოლოგიურ ერთიანობას უზრუნველყოფდა. რაც შეეხება ახლად წარმოქმნილ შიოგუნატის სისტემას, თავისი არსით ის კლასიკური სამხედრო-ფეოდალური დიქტატურის განსახიერება იყო, რომლის მთავარ საყრდენ ძალას სამურაების სამხედრო ფენა წარმოადგენდა.

ამრიგად, XII საუკუნის მიწურულიდან იაპონიაში ორი პოლიტიკურ-ადმინისტრაციული და კულტურული ცენტრი არსებობდა: კიოტო, სადაც იმპერატორის რეზიდენცია იყო და კამაკურა – შიოგუნატის მთავრობის ანუ ბაკუფუს დედაქალაქი [1.60]. კამაკურას ძალზე მოხერხებული ადგილმდებარეობა ჰქონდა, განსაკუთრებით მტრისგან დაცულობის კუთხით: სამი მხრიდან მას მაღალი მთები, სამხრეთ ნაწილში კი საგამის ყურე ესაზღვრებოდა. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ამ რეგიონში მინამოტოს გვარს ერთგული და სანდო მომხრეები ჰყავდა, რაც მეტად მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენდა მონინალმდევე ფეოდალური საგვარეულოების შამოტევის შემთხვევაში. თითქმის 150 წლის მანძილზე კამაკურა შიოგუნთა პირველი დინასტიის – მინამოტოს გვარის სატახტო ქალაქს წარმოადგენდა. ამიტომაც ის პერიოდი ისტორიაში კამაკურას ეპოქის (1185-1333) სახელწოდებით შევიდა. კამაკურა მალე საკმაოდ კეთილმოწყობილ ქალაქად იქცა, სადაც ცალკე რაიონები იყო განკუთვნილი სამხედრო ფენისათვის – სამურაებისათვის, გარკვეული უბნები კი – არისტოკრატისათვის და უბრალო ხალხისათვის. რამდენადაც ქალაქი თავისი პოლიტიკური დატვირთვით სამხედრო მმართველობას უკავშირდებო-

და, მისი უმეტესი ნაწილი სპორტულ მოედნებს და სტადიონებს ეკავა, სადაც სამურაები სისტემატურ რეჟიმში ვარჯიშობდნენ მშვილდოსნობაში, ფარიკაობაში, ცხენით ჯირითში, ჭიდაობაში, რათა მუდამ საბრძოლო მზადყოფნის ფორმაში ყოფილიყვნენ [14. 421].

პოლიტიკურ და ადმინისტრაციულ ცენტრთან ერთად, კამაკურა ქვეყნის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო სანავსადგურო ქალაქს წარმოადგენდა. ამ კუთხით ის უკვე კონკურენციას უწევდა ისეთ მსხვილ სავაჭრო-ეკონომიკურ ცენტრებს, როგორც იყო ნანივა (თანამედროვე ოსაკა) და ჰაკატა (თანამედროვე ფუკუოკა). ხაზგასასმელია, რომ კამაკურას პერიოდმა ბევრი სიახლე მოუტანა ქვეყანას საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში: საგრძნობლად გაიზარდა ხელოსნობა-ვაჭრობის როლი, იმატა ქალაქთა რაოდენობამ, რომლებიც აღმოცენდნენ სოფლის მეურნეობისგან ხელოსნობის გამოყოფის შედეგად. ნარაში, კიოტოში და კამაკურაში პირველი ხელოსნური ცეხები (იაპონურად – ძა, რაც ნიშნავს ადგილს, ადგილზე ჯდომას) გაჩნდა, რომლებიც ხელისუფლების მფარველობის ქვეშ იმყოფებოდნენ. მათ მონოპოლიური უფლება ჰქონდათ მოპოვებული გარკვეულ ტერიტორიაზე თავიანთი საქონლის წარმოებასა და გაყიდვაზე. რა თქმა უნდა, ამ პრივილეგიისათვის ისინი მთავრობას დაწესებულ გადასახადს უხდიდნენ. პარალელურად იქმნებოდა ვაჭართა გილდიებიც (იაპონურად – კაბუ, კაბუკანამა), რომლებიც ხელოსანთა ცეხებისგან განსხვავებით, მეტი დამოუკიდებლობით სარგებლობდნენ. იმხანად განვითარება დაიწყო ასევე საბითუმო ვაჭრობამ და მევახშეობამ.

მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენდა ასევე ფულადი ურთიერთობების განვითარება. ხელისუფლება სათანადოდ აცნობიერებდა, რომ მონეტები უფრო მოსახერხებელი გაცვლის ეკვივალენტი იყო, ვიდრე ბრინჯი და ქსოვილები, რომლებიც ქვეყანაში საუკუნეთა მანძილზე ფულის ეკვივალენტის

როლს ასრულებდნენ. ამჯერად კი, გარკვეულ დაბრკოლებათა მიუხედავად, ფულადი ურთიერთობით ვაჭრობამ დაიწყო თანდათან განვითარება. საქმე ის იყო, რომ სუნგის დინასტიის ჩინეთთან (960-1279) სავაჭრო ურთიერთობების განვითარების კვალდაკვალ, სხვადასხვა ჩინურ საქონელთან ერთად, იაპონიაში სპილენძის მონეტებიც ხვდებოდა. ჩინეთის ხელისუფლება ამის აღმოფხვრას ცდილობდა და ამ მიზნით სპეციალურ ედიქტებს გამოსცემდა, რომელთა თანახმად იკრძალებოდა მონეტების ექსპორტი იაპონიაში [10. 370-373; 13. 237]. ამის მიუხედავად, ჩინური მონეტების რაოდენობა იაპონიაში სულ უფრო მატულობდა. აღსანიშნავია, რომ სწორედ ფულადი მიმოქცევის განვითარების საფუძველზე, იაპონიაში გაჩნდა მოსახლეობის ახალი კატეგორია – მევახშეები. მევახშეობით აქტიურად დაკავდნენ მდიდარი ვაჭრები, ასევე სასულიერო პირები, რომლებიც ამ გზით დიდ ფულად შემოსავალს იღებდნენ.

აღსანიშნავია, რომ იაპონიაში პოლიტიკური ვითარება უაღრესად დაიძაბა პირველი შიოგუნის – იორიტომოს გარდაცვალების შემდეგ (1999 წ.). ძალაუფლებისათვის გაჩაღებული ბრძოლის შედეგად, კამაკურას მთავრობის სათავეში მისი ქვრივი მასაკო და სიმამრი – ჰოჯო ტოკიმასა მოექცნენ. 1219 წლის შიდა ომში მინამოტოს გვარის მამაკაცების ხაზი მთლიანად გაჟღეტილ იქნა და ყველა სამთავრობო საკვანძო თანამდებობა ჰოჯოს კლანის ხელში მოექცა, რომლის დესპოტური მმართველობა XIV საუკუნის პირველ მეოთხედამდე გაგრძელდა. ფეოდალურ სავაჭრეულოებს შორის არსებული შუღლით მოხერხებულად ისარგებლა საიმპერატორო კარმა, რომელიც ძალაუფლების აღდგენას ესწრაფვოდა. ამ მიზნით 1219 წელს ექსიმპერატორმა გოტობამ (1180-1239) შეიარაღებული გამოსვლა მოაწყო, მაგრამ დამარცხდა. კამაკურას მთავრობა შეთქმულებს მთელი სისასტიკით გაუსწორდა, რის შემდეგაც ჰოჯომ კიდევ უფრო გაამკაცრა კონტროლი კიოტოზე, რათა თა-

ვიდან აეცილებინა ნებისმიერი სახის გამოსდომა საიმპერატორო კარის მხრიდან [2.128; 7.32-33].

კამაკურას პერიოდზე საუბრისას, უნდა აღინიშნოს, რომ იაპონიას იმხანად პირველად მოეველინა გარეშე მტერი მონღოლების სახით. ამ მოვლენის მოკლე პრეისტორია ასეთია: XIII საუკუნის მეორე ნახევარში მონღოლთა იმპერიის დამაარსებლის – ჩინგიზ-ყაენის შვილიშვილმა, ხუბილაი ყაენმა¹ განიზრახა თავისი იმპერიისათვის (რომლის შემადგენლობაში მონღოლეთის გარდა, უკვე ჩინეთი და კორეა იყო მოქცეული) იაპონიაც მიეერთებინა. ამ მიზნით 1266-1273 წლებში მან იაპონიის ხელისუფლებასთან რამდენიმე მისია გაგზავნა, მისი ვასალობის აღიარების მოთხოვნით. კამაკურას მთავრობამ მონღოლთა მოთხოვნები უპასუხოდ დატოვა და საომარ მზადებას შეუდგა. 1274 წლის შემოდგომაზე ხუბილაის არმია კორეის ტერიტორიიდან იაპონიისკენ დაიძრა, რომლის შემადგენლობაში 15 ათასი მონღოლი, 15 ათასი ჩინელი და 8 ათასი კორეელი მეომარი შედიოდა, ფლოტი კი წარმოდგენილი იყო 900-მდე დიდი ხომალდით და 400-500 ნავით². თავდაპირველად მათ კუნძულებით ცუშიმა და იკი დაიკავეს, იქაურობა სასტიკად ააოხრეს და გადაარცვეს. შემდეგ მონღოლები ჰაკატას (თანამედროვე ფუკუოკა) ყურეში შევიდნენ – კუნძულ კიუშუს სანაპიროსთან, სადაც მარცხი იწვნეს. ამის მთავარი მიზეზი ძლიერი ტაიფუნი გახდა, რომელმაც მონღოლთა ფლოტის დიდი ნაწილი იმსხვერპლა [18. 321; 14. 431]. იაპონელებმა ამ ტაიფუნს კამიკაძე ანუ ღვთაებრივი ქარიშხალი უწოდეს. მათი რწმენით, ის ღმერთებმა მოავლინეს იაპონიის გადასარჩენად.

---

¹ ხუბილაი ყაენი (1216-1294) – 1271 წელს მან ჩინეთის დიდი ნაწილი დაიპყრო და მონღოლთა იუენის დინასტიას (1271-368) ჩაუყარა საფუძველი. 1273 წელს მან კორეაც დაიმორჩილა.

² სამეცნიერო ლიტერატურაში ერთმანეთისგან განსხვავებული ციფრებია მითითებული მონღოლთა ლაშქრისა და ფლოტის რაოდენობასთან დაკავშირებით. ჩვენ მიერ მითითებული ციფრები ყველაზე მეტადაა გაზიარებული ისტორიოგრაფიაში.

პირველი საომარი ექსპედიციის წარუმატებლობამ ხუბილად არათუ შეაჩერა, არამედ უფრო მეტი ჟინით შეუდგა სამზადის ახალი შეტევისათვის, ამასთანავე ელჩობაც გაგზავნა იაპონიაში, კვლავ დანებების მოთხოვნით. კამაკურას ხელისუფლებამ კი პასუხად სიკვდილით დასაჯა წარგზავნილები, იმავდროულად, ქვეყნის დასავლეთ და სამხრეთ-დასავლეთ სანაპიროებზე ინტენსიურად მიმდინარეობდა დამცავი ქვის კედლების და ნაგებობების აგება [8. 135-136].

1281 წლის ზაფხულში ხუბილად ყაენი უზარმაზარი არმიით კვლავ დაიძრა იაპონიისკენ, სადაც სასტიკი ბრძოლები გაიმართა როგორც წყალზე, ისე ხმელეთზე. აღნიშნული ლაშქრობა საბედისწერო აღმოჩნდა მონღოლებისთვის – ჰაკატას ყურეში შეტაკების დროს ძლიერი ქარიშხალი ამოვარდა, რომელმაც მომხდურთა ფლოტი თითქმის მთლიანად გაანადგურა. 18 აგვისტოს იაპონელებმა საბოლოო გამარჯვება მოიპოვეს მტერზე [2.129-130; 13. 239-241; 18.329]. ასე რომ, იღბალი კვლავ იაპონელთა მხარეს აღმოჩნდა. გარდა ქარიშხლისა, მონღოლთა მარცხის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ის იყო, რომ ისინი უფრო განაფულნი იყვნენ გაშლილ ტერიტორიებზე ბრძოლებში, წყალზე ბრძოლის წარმოება კი შედარებით უჩვეულო იყო მათთვის. გარდა ამისა, მცირე ზომის მოქნილი იაპონური ხომალდებისგან განსხვავებით, მონღოლთა ტლანქ ხომალდებს მანევრირება უჭირდათ. იაპონელების წარმატების ძალზე მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენდა სამურაების საბრძოლო სულისკვეთება, იაპონელი ხალხის საოცარი ენთუზიაზმი და ერთიანობა, რამაც საერთო ჯამში მთელი ერის კონსოლიდაცია განაპირობა დამპყრობლების წინააღმდეგ ბრძოლაში. მართალია, ქვეყნის სანაპირო ზოლმა დიდი ზარალი განიცადა, მაგრამ მთავარი ის იყო, რომ იაპონიამ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა შეინარჩუნა. საყურადღებოა, რომ იაპონიის თანამედროვე სახელმწიფო დროშა (იაპონურად – ჰინომარუ, რაც ნიშნავს მზის დისკოს), რომელზეც თეთრ ფონზე გამოსახულია მზის დისკო, მონ-

ლოლთა ლაშქრობების დროიდან იღებს სათავეს. ლეგენდის თანახმად, დამპყრობელთა წინააღმდეგ ბრძოლის წინ, ბუდისტმა ბერებმა იმპერატორს, რომელიც მზის ღვთაების შთამომავლად ითვლებოდა, მიართვეს აღნიშნული სახის დროშა, რათა იაპონელი მეომრები მისი ეგიდის ქვეშ შებრძოლებოდნენ მომხდურებს [4. 112-113].

იაპონიას ათეული წლები დასჭირდა ომით მიყენებული ჭრილობების მოსაშუშებლად და ცხოვრების ჩვეულ რიტმში დასაბრუნებლად. მონღოლები გარკვეული ხნის მანძილზე კვლავ დაძაბულობაში ამყოფებდნენ იაპონიას და ამიტომაც იაპონელი ჯარისკაცები სავალდებულო სამხედრო სამსახურს აგრძელებდნენ ქვეყნის სანაპირო ზოლის გასწვრივ, რაც არა მხოლოდ საზღვრის დაცვაში გამოიხატებოდა, არამედ თავდაცვითი ნაგებობების გამაგრებასა და აგებაში. მონღოლთა განდევნის შემდეგ საყურადღებო მოვლენა გამოიკვეთა – ეს იყო იაპონელი მეკობრეების (იაპონურად – ვაკო) გააქტიურება. ამის მიზეზი ის იყო, რომ მონღოლთა განდევნის შემდეგ დასაქმების მიღმა დარჩენილი იაპონელი ზღვაოსნები სახმელეთო ცხოვრებას აღარ დაუბრუნდნენ და მეკობრეობას მიჰყვეს ხელი. მათი ხომალდები ხშირად ჩნდებოდნენ ჩინეთის აღმოსავლეთ სანაპიროსთან, ფილიპინებისა და ინდონეზიის ნაპირებთან. ამასთან, მეკობრეები მხოლოდ ძარცვით არ კმაყოფილდებოდნენ, ისინი, იმავდროულად, სარფიან საგარეო სავაჭრო ოპერაციებსაც აწარმოებდნენ. სწორედ მათი მეშვეობით გაჰქონდა იაპონიას იმხანად ბრინჯი და სხვა პროდუქტები სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებში, ჩინეთიდან კი შეჰქონდათ: სპილენძის მონეტები, ქსოვილები, ფაიფური, ფუფუნების საგნები. საერთო ჯამში, ნებსით თუ უნებლიეთ, მეკობრეთა არალეგალური ვაჭრობა ხელს უწყობდა იაპონელ ვაჭარ-ხელოსანთა ეკონომიკურ მომძლავრებას და გამდიდრებას [13. 243].

რაც შეეხება იდეოლოგიურ სფეროს, კამაკურას პერიოდში იაპონელთა რელიგიური სამყარო მრავალფეროვნებით გა-

მოიჩინა. გაძლიერდა ბუდისტური და შინტოისტური წარმოდგენების ურთიერთგავლენა და მათი სინკრეტიზაცია. სი-ახლეს წარმოადგენდა ასევე ბუდიზმის სხვადასხვა სკოლის აღმოცენება, რომელთა შორის უმთავრესი განსხვავება მდგომარეობდა ყოფიერების პრობლემების გადაჭრის მიმართ სხვადასხვაგვარ მიდგომაში [9. 293-295]. მათგან ყველაზე გავლენიანი და ძლიერი იყო ძენ-ბუდიზმი, რომელმაც ჩინეთიდან შეაღწია XII საუკუნის მიწურულს და მოკლე ხანში უამრავი მიმდევარი გაიჩინა საზოგადოების ყველა ფენაში. ძენ-ბუდიზმმა დიდი გავლენა მოახდინა იაპონელთა ეროვნული ფსიქოლოგიის, ესთეტიკის, მორალის სპეციფიკური ნიშან-თვისებების ფორმირებაზე. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი როლი ხელოვნების სფეროში. კერძოდ, ძენ-ბუდიზმის საფუძველზე აღმოცენდა იაპონიაში ხელოვნების ისეთი დარგები, როგორცაა: თეატრი ნო, ყვავილთა შეკონვის ხელოვნება – იკებანა, ბაღების და პარკების დიზაინის ხელოვნება, ჩაის სმის რიტუალური ცერემონია, ასევე ძენ-ბუდიზმის ესთეტიკის პრინციპებს დაეფუძნა ახალი მიმდინარეობები ფერწერაში, პოეზიაში, არქიტექტურაში და სხვ. [3. 185].

ხაზგასასმელია, რომ ბუდიზმის სხვადასხვა მიმდინარეობის გავრცელების მიუხედავად, იაპონელთა ეროვნული სარწმუნოების – შინტოიზმის პოზიციები იაპონიაში არ შერყეულა. საყურადღებოა, რომ რომელი რელიგიის მიმდევარიც არ უნდა ყოფილიყო იაპონელი ადამიანი, ის მაინც შინტოისტად რჩებოდა, უმთავრეს პატივს კი თავის საგვარეულოს მფარველ ღვთაებას – უჯიგამის¹ მიაგებდა. შინტო იყო და არის ყველა იაპონელის უმთავრესი მსოფლმხედველობა. შინტოისტური წესებისა და ცერემონიების გარეშე წარმოუდგენელი იყო იაპონური სახელმწიფოს ფუნქციონირება და საერთოდ იაპონელთა ყოველდღიური ყოფა-ცხოვრება. თუმცა, ისიც უნდა

---

¹ უჯიგამი – ცალკეული ტომობრივი გაერთიანების, საგვარეულოს მითოლოგიური წინაპარი.

აღინიშნოს, რომ სისტემურად ჩამოყალიბებულ ბუდისტურ კონცეფციებთან მუდმივი თანაარსებობის პირობებში, შინტო-იზმი იძულებული იყო, თვითგამოხატვის ახალი ფორმები ეძებნა. განსახილველ პერიოდში ამგვარი ძიების ყველაზე ლოგიკურ მიმართულებას მსოფლგაგების ბუდისტურ სისტემაში ჩართვა წარმოადგენდა ანუ ბუდიზმის გარკვეული დოგმების გათავისება და ბუდისტური ღვთაებების ჩართვა შინტოს ღმერთების პანთეონში [13. 248].

სატახტო ქალაქად კამაკურას გამოცხადების შემდეგ, პოლიტიკურ-ადმინისტრაციულთან ერთად, იაპონიაში კულტურის ორი ცენტრი გაჩნდა: კიოტო, თავისი ტრადიციული კულტურით (სადაც საიმპერატორო რეზიდენცია იყო) და კამაკურა – შიოგუნატის დედაქალაქი რიგი სიახლეებითა და განსხვავებული ფასეულობებით. მართალია, კიოტოს ძველი არისტოკრატია და მისი კულტურა თავის ავტორიტეტს ინარჩუნებდა, მაგრამ სულ უფრო ხელშესახები ხდებოდა ახალი, ხალხური კულტურის ელემენტები. ეს, უპირველეს ყოვლისა, სამურაების სამხედრო ფენის აღზევებასთან და გაბატონებული კლასის ეშელონებში მათ მოხვედრასთან (რომლებიც დაბალი ფენის – გლეხობის წარმომადგენლები იყვნენ) იყო დაკავშირებული. პოლიტიკური ძალების გადანაწილების კვალდაკვალ, კულტურაშიც თანდათან ორი მთავარი მიმართულება გამოიკვეთა: ძველი, ტრადიციული კულტურა და ახალი, ჯერ კიდევ ფორმირების პროცესში არსებული კულტურა, რომლის პოზიციები სულ უფრო ძლიერდებოდა და მტკიცდებოდა [17. 98]. თუმცა, მთლიანობაში კამაკურას ეპოქის კულტურა, გარკვეული ინოვაციური კორექტივების შეტანით, კიოტოს კულტურის გაგრძელებას წარმოადგენდა.

აღსანიშნავია, რომ სამხედრო მმართველობის რეჟიმზე დაფუძნებული კამაკურას მეომართა ფენა თავდაპირველად კიოტოს არისტოკრატის კომფორტულ და ნებიერ ცხოვრების წესს სკეპტიკურად უყურებდა, თუმცა, მოგვიანებით მათი დაახლოე-

ბის პროცესი დაიწყო. ეს იმით იყო განპირობებული, რომ კამაკურას სამხედრო ფენა სულ უფრო რეალისტურად აფასებდა კიოტოს ხიზლსა და ბრწყინვალეობას, ასევე მის კულტურულ მონაპოვარს. თავის მხრივ, კიოტოს არისტოკრატიის მხრიდანაც იკვეთებოდა ინტერესი როგორც ზოგადად კამაკურას, ისე სამურაების და სამხედრო ხელოვნების მიმართ [18. 350].

კამაკურას პერიოდში სიახლეები მეტნაკლები დოზით კულტურის ყველა სფეროს შეეხო. ლიტერატურაში გაჩნდა ახალი ჟანრის ისტორიულ-საგმირო ეპოსის სახეობა – გუნკა, რომელიც სამურაების ცხოვრებასა და ბრძოლის ველზე გამოჩენილ მათ საგმირო საქმეებს ეძღვნებოდა. XIII საუკუნეში ფართოდ განვითარდა ისტორიული ჟანრი – ე. წ. რეკიში მონოგატარი (იაპონურად ნიშნავს – მოთხრობას, ამბავს), რომელიც ერთდროულად მოიცავდა რომანსაც, ზღაპრულ ნაწარმოებსაც და მოთხრობასაც. ამ ჟანრის ნაწარმოებებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია „ტაირას საგვარეულოს ამბავი“ და „ჩანანერები მინამოტოსა და ტაირას აღზევებისა და დამხობის შესახებ“, რომლებმაც უდიდესი აღიარება მოიპოვეს. ამავე ჟანრს მიეკუთვნებოდა ისტორიული ტრაქტატები, რომლებშიც პირველად იყო გაანალიზებული ისტორიული თვალთახედვით შიოგუნატის ხელისუფლების სათავეში მოსვლისა და სამურაების ფენის წარმოშობის გარემოებები. დამოუკიდებლად და წარმატებით ვითარდებოდა ასევე ბუდისტური ლიტერატურა თეორიული ტრაქტატებისა და რელიგიურ-ფილოსოფიური ესეების სახით [15.315]. პარალელურ რეჟიმში იცვლებოდა სალიტერატურო ენაც; თუკი კიოტოს ენა ლექსიკურად წმინდა იაპონური იყო და ჩინური სიტყვები უმნიშვნელო რაოდენობით იყო წარმოდგენილი, კამაკურას პერიოდში ჩინური ლექსიკაც დამკვიდრდა, რაც უმთავრესად ჩინეთიდან ძენ-ბუდიზმის გავრცელებასთან იყო დაკავშირებული. ასე რომ, საბრძოლო ეპოპეების ენა მნიშვნელოვან ეტაპად იქცა იაპონური სალიტერატურო ენის ჩამოყალიბების საქმეში, რომელშიც

ორგანულად შერწყმული აღმოჩნდა ორი ერთმანეთისგან განსხვავებული ლექსიკა – იაპონური და ჩინური.

ახალ რეალობაში ცვლილებები განიცადა სახვითმა ხელოვნებამ. ეს განსაკუთრებით ეხება ე. წ. ემაკიმონოს ანუ ჰორიზონტალურ გრაგნილზე შესრულებულ ნახატებს, რომლებსაც თან ერთვოდა განმარტებითი ტექსტი. ასე რომ, მთლიანობაში გამოდიოდა ნახატი-მოთხრობა, რომელიც ხელოვნების სამ დარგს აერთიანებდა: ფერწერას, ლიტერატურას და კალიგრაფიას [11. 79]. ამ სტილის ნამუშევრები საოცარი დინამიურობით გადმოსცემდნენ ამა თუ იმ მოვლენის განვითარების თანმიმდევრობას. განსახილველი პერიოდის ემაკიმონო რადიკალურად განსხვავდებოდა კიოტოს ტრადიციული ფერწერისგან, სადაც ყურადღება ფოკუსირებული იყო პერსონაჟთა განწყობაზე და ემოციებზე. კამაკურას პერიოდის ნახატები კი მეტი რეალისტურობით ხასიათდებოდა. დღემდე შემონახულია ამგვარი ფერწერის ასეულობით ნიმუში. მათგან ერთ-ერთ საუკეთესოდ აღიარებულია სახელოვანი მწერალი ქალის – მურასაკი შიკიბუს (978-1014) ფართოდ ცნობილი რომანის – „გენჯი მონოგატარის“ („უფლისწულ გენჯის ამბავი“) ილუსტრაციები. მათზე გამოსახულია არისტოკრატთა ცხოვრების სხვადასხვა ეპიზოდი, რომლებსაც ლამაზი კალიგრაფიით შესრულებული განმარტებითი ტექსტი ახლავს [12.90-91]. ემაკიმონოს თემატიკა ძალზე მრავალფეროვანი იყო, მათზე გამოსახული იყო სხვადასხვა ტაძარ-მონასტერი, ნმინდანთა ცხოვრების ეპიზოდები, ბატალური, სასიყვარულო, ჟანრული სცენები. განსაკუთრებით შთამბეჭდავია ლამაზად გაფორმებული ბუდისტური სუტრები და რელიგიური ხასიათის სხვა თხზულებები. აღსანიშნავია, რომ კამაკურას ეპოქის მიწურულს ყველა ტაძარს ჰქონდა თავისი ნახატი-გრაგნილი, რომელშიც მოთხრობილი იყო კონკრეტული ტაძრის დამფუძნებლის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის, ტაძრის სასწაულებისა და სხვა მნიშვნელოვანი მოვლენების შესახებ. ასეთი ემაკიმონოები

განსაკუთრებულ სინმინდეებად ითვლებოდა და სათუთად ინახებოდა, ზოგიერთ მათგანს კი პატივი მიეგებოდა, როგორც ადგილობრივი ღვთაების განსახიერებას [18.356].

კამაკურას პერიოდის როგორც ფერწერაში, ისე სკულპტურაში, ერთ-ერთი მთავარი ადგილი დაიშვიდრა პორტრეტმა. პირველად იაპონური ხელოვნების ისტორიაში გამოჩნდა რეალურ ადამიანთა პორტრეტული გამოსახულებები. არქიტექტურაში გამოიკვეთა წარსულის მონუმენტური ფორმებისკენ, კონკრეტულად, წარას პერიოდისკენ (710-784) მიბრუნების ტენდენცია. ზოგადად, კამაკურას არქიტექტურისთვის დამახასიათებელი იყო სხვადასხვა სტილის ერთმანეთში აღრევა. ეს ეხება როგორც საერო, ისე სატაძრო არქიტექტურას. საკულტო ნაგებობებში, რაიმე მნიშვნელოვანი ცვლილებების გარეშე, კამაკურას ოსტატები კიოტოს ეპოქის ტრადიციებს აგრძელებდნენ. სიახლეს წარმოადგენდა მხოლოდ ჩინეთიდან გადმოღებული ძენ-ბუდიზმის სატაძრო არქიტექტურული სტილი – კარა-იო. ამ ტაძრებს მაღალი სახურავი და მომრგვალებული ფორმის სარკმელები ჰქონდათ. ამასთანავე, ტრადიციული პომპეზური ბუდისტური ტაძრებისგან განსხვავებით, ისინი სისადავით და პირქუში იერ-სახით გამოირჩეოდნენ [13.369; 18.350], თუმცა, ეს სისადავე და უბრალოება დახვეწილ ესტეტიკურ პრინციპებს ეფუძნებოდა.

საერთოდ, კამაკურას შიოგუნები დიდ ყურადღებას აქცევდნენ სააღმშენებლო სფეროს და საამისოდ მატერიალურ სახსრებს არ იშურებდნენ. სამშენებლო ტექნიკის სიახლეების ასათვისებლად და ცოდნის გასაღრმავებლად, იაპონელი ოსტატები ჩინეთში იგზავნებოდნენ, რომლებიც სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ნამდვილ შედეგებს ქმნიდნენ. გადმოცემის თანახმად, ჩრდილოეთში ფუჯივარას გვარის წინააღმდეგ ლაშქრობის დროს, იორიტომო იმდენად მოხიბლულა იქაური ტაძარ-მონასტრების ბრწყინვალეობით, რომ კამაკურაში დაბრუნების შემდეგ პირადად ხელმძღვანელობდა ტაძრების

ფრესკებით და ჩუქურთმებით გაფორმებას. უფრო მეტიც, ის მხოლოდ კამაკურათი არ იფარგლებოდა და უზარმაზარ მატერიალურ სახსრებს ხარჯავდა ტაძრების, სალოცავების, პაგოდების აგებაზე მთელი იაპონიის მასშტაბით, კიოტოს საიმპერატორო სასახლის კომპლექსის შეკეთებასაც კი უწევდა ქმედით დახმარებას. იორიტომოს ძალისხმევით აღდგენილ იქნა ფეოდალური შიდა ომების შედეგად დაზიანებული არა ერთი ტაძარი, მათ შორის ქ. ნარაში არსებული მსოფლიოში კარგად ცნობილი ტოდაიჯის სამონასტრო კომპლექსი. რაც შეეხება საცხოვრებელ ნაგებობებს, აქ განვითარება დაიწყო ახალმა – ე. წ. სამხედრო სტილმა. კერძოდ, შენობებები შემოფარგლული იყო დამცავი კედლით, რომელსაც დიდი კარიბჭე ჰქონდა. კედლის მიღმა საკმაოდ დიდი სივრცე იყო, სადაც განთავსებული იყო ნაგებობა გუშაგებისათვის. ამგვარი რეზიდენციები თანდათან სულ უფრო დიდებულ და პომპეზურ იერ-სახეს იღებდნენ და კიოტოს სახლების სტილს ემსგავსებოდნენ. თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ფუფუნებისკენ მიდრეკილ ტენდენციებს ამუხრუჭებდა ძენ-ბუდიზმის დოქტრინა სისადავესა და უბრალოებასთან დაკავშირებით და, შესაბამისად, ზომიერებას უნარჩუნებდა მათ [10. 643-645].

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, კამაკურა ცნობილია ტაძრების სიმრავლით. ქალაქში 176 ბუდისტური, შინტოისტური და ძენ-ბუდიზმის ტაძარია. ყველაზე ძველი შინტოისტური ტაძარი კამაკურას ტერიტორიაზე 710 წელს აიგო, უძველესი ბუდისტური ტაძარი კი – 734 წელს. საგანგებო ყურადღებას იმსახურებს მონყალების ქალღმერთ კანონისადმი მიძღვნილი ტაძარი ჰასე-კანონი, რომელიც 736 წელს აიგო. ის განსაკუთრებით იმით არის ცნობილი და ღირსშესანიშნავი, რომ მის მთავარ დარბაზში განთავსებულია თერთმეტთავიანი ქალღმერთ კანონის მოოქროვილი ქანდაკება (მისი შიდა ნაწილი ხისგანაა დამზადებული), რომლის სიმაღლე 9.3 მეტრია. ხსენებული ტაძრის მეორე ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს

გიგანტური ზარი, რომელიც 1264 წელს ჩამოასხეს. შინტოის-ტურ ტაძართა შორის, უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია მინამოტოს საგვარეულოს მიერ მისი მფარველი ღმერთის – ცურუგაოკა ჰაჩიმანის სახელზე აგებული ტაძარი, რომლის შესახებაც ზემოთ იყო საუბარი. ტაძრის მთავარ დარბაზში, სადაც ამჟამად მუზეუმიან განთავსებული, წარმოდგენილია სამურაების ძვირფასი აღჭურვილობა, ძველი საბუთები, ხელნაწერები, ნიღბები და სხვა ძვირფასი ნივთები. აღნიშნული ტაძარი იაპონელების ერთ-ერთ უსაყვარლეს მოხილვის ადგილს წარმოადგენს, განსაკუთრებით საახალწლო დღესასწაულის დღეებში. თუმცა, კამაკურას უმთავრესი ღირსშესანიშნაობები მაინც ბუდას სახელს უკავშირდება. როგორც ჩანს, ეს იმით არის განპირობებული, რომ სწორედ კამაკურას პერიოდში აღმოცენდა იაპონიაში ბუდიზმის სხვადასხვა მიმდინარეობები და სკოლები, რომლებმაც მყარად გაიდგეს ფესვები ქვეყანაში, ასევე აიგო ბევრი ბუდისტური ტაძარი და სალოცავი, წარმატებით ვითარდებოდა ბუდისტური ხელოვნება ფერწერაში, არქიტექტურაში, ხუროთმოძღვრებაში. თავად კამაკურას სიმბოლოსა და ერთგვარ სავიზიტო ბარათსაც ბუდას გრანდიოზული ქანდაკება წარმოადგენს, რომელიც მთელ მსოფლიოშია ცნობილი. ეს არის ლოტუსის კვარცხლბეკზე ფეხმორთხმით მჯდომი ბუდას სკულპტურა, რომელიც ჯერ ხისგან დამზადდა, შემდეგ კი ბრინჯაოში იქნა ჩამოსხმული, მისი დამზადების თარიღად სახელდება 1252 წელი [18.352]. ბუდას სიმაღლე 11 მეტრს აჭარბებს და სიდიდის მიხედვით იაპონიაში ის მეორე ადგილზეა, ქ. ნარას ტოდაიჯის ტაძრის ბუდას შემდეგ, რომლის სიმაღლე 16 მეტრია (კვარცხლბეკთან ერთად 22 მეტრია). კამაკურას ბუდას მეტად დრამატული ბედი ხვდა წილდ: თავდაპირველად ის კოტოკუ-ნოს ტაძრის მთავარ დარბაზში იყო დაბრძანებული, მაგრამ 1369 და 1494 წლების ცუნამებისა და ბუნების სხვა კატაკლიზმების შედეგად, ნაგებობა მთლიანად განადგურდა. ეულად დარჩენილი ბუდა 1495 წლიდან ღია ცის

ქვეშ იმყოფება [5.46]. გოლიათ ბუდას თავზე ვერცხლისფერი კულულები აქვს, რომლებსაც 830 ცალი ლოკოკინა განასახიერებს. ლეგენდის თანახმად, ლოკოკინები, რომლებიც სიბრძნის სიმბოლოდ მიიჩნევა ბუდიზმში, მზისგან იცავდნენ ხანგრძლივ მედიტაციაში მყოფ თავგადაპარსულ ბუდას. ქანდაკების შიგნით ზემოთ ამავალი კიბეა, მის ბოლოში კი – ბუდას თვალებიდან გადმოსახედია, საიდანაც მთელი ქალაქის ლამაზი პანორამა იშლება თვალწინ.

თითქმის 150-წლიანი მმართველობის შემდეგ, კამაკურას მთავრობის აღსასრული მოახლოვდა. მისი დასუსტების ნიშნები პირველად მონღოლთა წინააღმდეგ წარმოებული ბრძოლების შედეგად გამოიკვეთა. მართალია, მტერი უკუქცეულ იქნა, მაგრამ იაპონიას ამ ომმა დიდი ზარალი მოუტანა. ამას ზედ დაერთო შიდა პოლიტიკური დაპირისპირებები როგორც საიმპერატორო კარზე (სხვადასხვა განშტოებას შორის), ისე კამაკურას მთავრობასა და მონარქიას შორის. შექმნილი ქაოსური ვითარების თავის სასარგებლოდ გამოყენებას შეეცადნენ გავლენიანი ფეოდალური კლანები, რომლებიც საიმპერატორო ტახტის სხვადასხვა პრეტენდენტს უჭერდნენ მხარს. ამ დრამატული პერიპეტეიების პროცესში ლიდერი პოზიციები მოიპოვა ერთ-ერთმა გავლენიანმა საგვარეულომ – აშიკაგამ, რომელმაც იმპერატორ გოდაიგოსთან (1318-1339) ერთად, 1333 წელს კამაკურას შიოგუნატის დამხობა შეძლო [10.170-173]. შიოგუნთა ახალი დინასტიის ფუძემდებელი გახდა აშიკაგა ტაკა-უჯი, რომელმაც განსაკუთრებით ისახელა თავი შიდა ომში [11.96; 13.252-253]. რაც შეეხება დედაქალაქ კამაკურას, ომის ქარცეცხლში ის მთლიანად დაინვა. ამის გამო შიოგუნატის მომდევნო – აშიკაგას დინასტია კიოტოში განთავსდა. მიტოვებულმა კამაკურამ უწინდებურად სოფლის სახე მიიღო. მხოლოდ საუკუნეების შემდეგ, იაპონიის ისტორიის ე. წ. მეიჯის პერიოდიდან (1867-1912) დაიწყო მისი ახალი სიცოცხლე. ინტენსიური აღდგენითი და სააღმშენებლო სამუშაოების, ქალა-

ქის კეთილმოწყობისა და განაშენიანების შედეგად, კამაკურამ უწინდელი იერ-სახე დაიბრუნა. დღესდღეობით კამაკურა არა მხოლოდ შესანიშნავი ისტორიული ძეგლებით და ღირსშესანიშნაობებით იზიდავს მნახველებს, არამედ მსოფლიოში პოპულარულ საზღვაო კურორტს წარმოადგენს, განსაკუთრებით, ელიტარული საზოგადოებისათვის.

ლიტერატურა – REFERENCES:

1. გელაშვილი ნ., იაპონური კულტურა, თბილისი, 2001.
2. გელაშვილი ნ., იაპონია საუკუნეთა ლაბირინთებში, თბილისი, 2012.
3. გელაშვილი ნ., შორეული აღმოსავლეთის რელიგიები, თბილისი, 2018.
4. Ashkenazi, Michael, Handbook of Japanese Mythology, APC-CLIO, 2003.
5. A Pictorial Journey to Japan's Cultural Treasures, The Beauty of Japan, Foreword by E.Scidensticker, Tokyo, 2004.
6. Ebrey P., Walthall A., Palais J., East Asia- a Cultural, Social and Political History, Wadsworth, 2009.
7. Henshall, G. Kenneth, A History of Japan from Stone Age to Superpower, USA-New York, 1999.
8. Mason R.H.P., Caiger J.G., A History of Japan (Revised Edition), Singapore, 1997.
9. Sources of Japanese Tradition from the Earliest Times to 1600, vol.1, General Editor Wm. Theodore de Bary, Columbia University Press, New York, 2001.
10. The Cambridge History of Japan: Medieval Japan, vol. 3, Ed. by J.W. Hall, M.B. Jansen, Madoka Kanai, Denis Twitchett, Cambridge University Press, 1997.
11. Varley H.P., Japanese Culture, Honolulu-Hawai 'i Press, 1984.
12. Боронина И.А., Классический Японский роман, Москва, 1981.
13. История Японии, I, отв. редактор Жуков А.Е., Москва, 1999.

14. Кэнзоо, Акияма, История Ниппон, История Японии, М., 2003.
15. Культурология, История мировой культуры, под ред. Марковой А.Н., Москва, 1999.
16. Накамура, Кооя, История Японии, История Японии, Москва, 2003.
17. Сабуро, Иэнага. История Японской культуры, Москва, 1972.
18. Сэнсом Дж. Б., Япония, краткая история культуры, Санкт-Петербург, 1999.

NANA GELASHVILI

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

INNOVATIONS IN THE JAPANESE CULTURE – THE KAMAKURA ERA

Summary

Kamakura Era is one of the most interesting and important period in the history of Japan (1192-1333), which is connected with formation of the new military-government system – Shogunate. In particular, when Yoritomo - the leader of the influential Minamoto clan, won the internal feudal wars, he received the title of shogun (in Japanese – commander in chief) from the emperor in 1192 and at the same time he announced Kamakura as the capital of his new government. Main goal of this action was to curtail the political authority of the imperial court in Kyoto and to create independent powerful political levers. From now on , a long period of dual government started in Japan – Imperial and Shogunate. It should be emphasized that such a dualistic system of government had a decisive influence on the historical-political and cultural development of Japan in the later period.

In the new reality Kamakura, which used to be a small fishing village, in short period of time became a large commercial, economic and cultural center of the country, where the political and intellectual

elite gathered. Large-scale construction works were carried out in Kamakura of Buddhist and Shinto temples, monumental statues of Buddhists deities, dwelling houses, palaces, roads, etc. Due to the fact that Kamakura was associated with military rule with its political content, most of its territory was occupied by sports fields and stadiums, where samurai trained systematically.

In the Kamakura period, innovations affected almost all areas of culture. The new genres appeared in literature, fine arts, both temple and secular architecture showed a tendency to return to the past – to the Nara period. It should be noted that the newly formed culture of Kamakura at first was opposed to the traditional culture of Kyoto. However, later the process of their rapprochement began and the signs of mutual influence became more and more tangible, which ultimately based on a proper synthesis and dialogue between cultures, produces an excellent result.